

פרק מי שמתו

מתניתין:

האמורות בתורה.⁽²⁾ לפי שהוא טרוד במחשבת קבורתו, והיא טרדה של מצוה, הפוטרת מקריאת שמע.⁽³⁾

ב. נושאי המטה וחלופיהן [שהיו נוהגים נושאי המטה להתחלף, כי רצו כלם לזכות

א. מי שמתו מוטל לפניו, שמת אחד מן הקרובים שחייב להתאבל עליהם, והוא חייב לקברו, הרי הוא פטור מקריאת שמע, ומן התפלה, ומן התפילין,⁽¹⁾ ומכל מצוות [עשה]

3. כך פירש רש"י, והוסיף שדינו דומה לחתן, [ואם רוצה יכול לקרא, וראה בהערות לגמרא]. ובפשטות כוונתו שפטור מדיני ק"ש, ומשום טרדת הכוונה, ואף אם נודע לו שמת אחר שהגיע זמן ק"ש ואפילו מת באמצע הקריאה, פטור משום טרדא.

והחזו"א [טו א] הבין, שהכוונה היא לפטור משום עוסק במצוה [והיינו מדיני אבלות], וכתב שבכל זאת באופנים הנ"ל יפטר מק"ש, משום שדין מת על קרוביו כדין מת מצוה, שמניחין כל המצוות ומתעסקין בקבורתו [ולטעמו, מסתבר שחל עליו פטור אפילו קודם שנודע לו. ובפתחי תשובה יו"ד שמא ו נקט שאם מת באמצע הקריאה, יגמור. ועי' נוב"י קמא כז].

ובירושלמי [הובא בתוד"ה פטור] דרשו מקרא "כל ימי חיך" ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק במתים", ומסתבר שהוצרך ללמד שאינו רק כ"עוסק במצוה" אלא דין הוא שלא יקרא [כדלהלן], ואינו רשאי להחמיר.

ותוס' [ד"ה ואינו] ורבינו יונה הביאו שנחלקו בירושלמי אם טעם פטורו הוא משום שצריך לדאוג לקבורת המת, ואם יש אחר שיתעסק בו, חייב. או ש"כבוד המת" הוא שהחייב בקבורתו לא יסיח דעתו ממנו עד קבורתו, ואף אם יש אחר, או ביו"ט שאינו עוסק בקבורתו, האונן פטור ממצוות.

וכתב הראב"ה, שמספק מותר לאבל לקרות ק"ש כשיש מי שיתעסק במת, וביאר הב"י,

1. הרשב"א הקשה, הרי אבל פטור מתפילין בכל היום הראשון, משום שנאמר בהם "פאר", ולמה צריך לפטור משום "טרדת המצוה". והסיק, שהמשנה נקטה "מן התפילין" רק אגב ק"ש ותפלה.

[ומקושייתו מוכח שדין אבל ביום ראשון חל גם קודם קבורה, וכדעת הרמב"ן בתוה"א. ושלא כהרא"ש סי' ב. והראש יוסף הוכיח שחל ביום הקבורה, אף שאינו יום מיתה, כדעת האליהו רבה לח ג, וראה זכרון שמואל לד].

והגרעק"א [בתוס' למשנה] כתב, שהרשב"א לשיטתו, שאין מניחין תפילין במועד, כי אילו מניחין, הרי במועד צריך לפטורו מטעם "טרדת מצוה", כי אין אבלות נוהגת במועד.

2. הראשונים נחלקו אם גורסים תיבות אלו במשנה, או שאינו פטור אלא מק"ש תפלה ותפילין שטעונים כוונה, והוא מנוע מלכוון מפני טרדתו, וראייתם מחתן שחייב בשאר מצוות, והיינו, משום שפטור חתן [ואונן לרש"י] הוא משום טרדת מחשבה, ואילו שאר העוסקים במצוה טרודים רק בעסק קיומה [והצל"ח העיר לדעת רש"י שדינו כחתן, הרי לא מצינו שפטור חתן אלא מק"ש, ולא מתפילין]. ורבינו יונה כתב, שאף אם לא גורסים תיבות אלו, כוונת המשנה לומר שפטור משלשת המצוות החמורות, וכל שכן שפטור משאר מצוות עשה. [ולשיטתו שפטור אונן אינו כחתן, אלא כעוסק במצוה].